

Samir Beglerović,

'Abdu Al-Qadir Al-Gaylani i derviški red kaderija,

Fakultet islamskih nauka u Sarajevu i Hadži Sinanova tekija u Sarajevu, Sarajevo, 2009, 387 str.

Samir Beglerović, docent na predmetima *Savremene akaiidske teme* i *Komparativne religije* pri Katedri akaida na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu, nakon što je odbranio magistarski rad o Fejzullahu Hadžibajriću, kaderijskom derviškome šejhu, odlučio se da u predmetu svoje doktorske disertacije sveobuhvatno istraži život i djelo osnivača toga derviškog reda, 'Abdu al-Qadira al-Gaylanija. Pošto je uočio mnoge sličnosti između ovih dviju znamenitih ličnosti, Samir Beglerović odvažno se upustio u složen zadatak da osvijetli lik i djelo 'Abdu al-Qadira al-Gaylanija, utoliko složeniji što se kod nas oskudijeva odgovarajućom literaturom, a njena dostatnost ne prati se ni na drugim jezicima.

Budući da je djelo *'Abdu Al-Qadir Al-Gaylani i derviški red kaderija* kod nas rijetko u svojoj vrsti, ono uistinu zaslužuje pažnju, tim prije što čitaocima, kroz obilje zanimljivih podataka, pruža historijsko svjedočenje o jednome velikom akteru sufijske misli, počevši od njegova ranog djetinjstva pa do posljednjih dana života.

Glavni dio djela podijeljen je na pet osnovnih cjelina naslovljenih: *Uvod; Život; Djelo; Nauk i Derviški red kaderija*. U nastavku slijede izvorni Al-Gaylanijevi tekstovi, a na kraju su uvršteni: *Bibliografija; Indeks pojmova* i *Indeks imena*.

Nakon kraćeg *Uvoda* u kojem se ukratko iznose razlozi i povodi istraživanja naznačenog predmeta, slijedi poglavlje *Život*, u kojem autor o 'Abdu Al-Qadiru Al-Gayla-

niju govori opsežno, počevši od njegova porijekla, koje seže do Poslanika, a. s., s tim što vezano uz tu tvrdnju ističe i određena osporavanja. 'Abdu al-Qadir al-Gaylani rodovski je povezan s četvericom abasijskih halifa, što potvrđuju pouzdani historijski podaci. Uvjerljivost navedenih podataka podupire činjenica da autor iznosi i razne Al-Gaylanijeve nadimke, fizički izgled i karakterne osobine. Iako ima vrlo malo pisanih izvora o Al-Gaylanijevu djetinjstvu i životu prije dolaska u Bagdad, autor je uspio uvjerljivo predstaviti njegov cjeloživotni put. Nakon dolaska u Bagdad u doba dječastva, Al-Gaylani je upisao An-Nizamiju, svojevrsnu "državnu instituciju". Potom je pohađao neke privatne medrese, a uporedo se predavao lutanju i osamljivanju po pustinjama u okolini Bagdada. Prva predavanja učenicima je držao pred bagdaskim džamijama. Nakon što je, zahvaljujući cijenjenom učitelju Ad-Dibbasu, koji je kod njega otkrio veliki intelektualni potencijal, imenovan voditeljem medrese Bab al-Azg, Al-Gaylani je počeo sistematski raditi u odgajanju (*terbijetu*) učenika. Medresa je ubrzo prerasla u kompleks koji je obuhvatao džamiju, tekiju i musafirhanu. Da bi što bolje prikazao sredinu u kojoj je Al-Gaylani živio i djelovao, autor

djela navodi podatke o društveno-političkim i vjerskim prilikama u tadašnjoj Perziji, Mezopotamiji i Bagdadu: "Na osnovu ozbiljnijeg uvida u Abdu al-Qadirov život, može se sa sigurnošću zaključiti da ga je u tariqat uveo, i bio mu muršid ad-Dibbas, dočim ga je al-Muharrimi proglasio za šejha, muršid-i kamila (str. 110)." Ovim citatom počinje kazivanje o Al-Gaylanijevu osamljeničkom putu, postepenom ulasku u duhovne postaje i iskustva, što ujedno pruža i uvide u njegov nauk o svojstvima duše. Al-Gaylani je dvadeset i pet godina proveo lutajući pustinjama i boraveći po ruševinama Iraka, a to uvjerljivo govori o želji za slijeđenjem sufijskog puta i stjecanjem toga dragocjenog iskustva. Njegovo intelektualno sazrijevanje dijeli se na period osamljivanja i period profesorskog rada u medresi, kada je počeo samostalno teološko naučavanje i izdavanje fetvi.

"Kako, shodno nauku tesavvufa, murid na svome početku zane-mari sve na račun odgajatelja, potpuno mu se preda kako bi, srca očišćenog od bilo kakve veze, bio spreman približiti se što više Uzvišenom Bogu, tako pred kraj odgoja iz srca mora izbaciti i posljednju vezu sa svojim voljenim učiteljem (str. 127)." Ovom rečenicom autor djela jasno označava kraj druženja Al-Gaylanija s učiteljima Ad-

Dibbasom i Al-Muharrimijem, nakon čega se u daljem duhovnom napredovanju kreće posve sam.

Sljedeće poglavlje usredsređeno je na Al-Gaylanijevo djelo uopće, uzimajući u obzir pisanu građu i sačuvanu usmenu predaju o njemu. Autorska djela 'Abdu al-Qadira al-Gaylanija jesu: *Ono što je dostatno tragaocu na putu Silnog i Uzvišenog Boga; Presjek prikaza vjerske znanosti i Petnaest pisama*, te pet zabilježениh predavanja. Preostale izvore sačinjavaju razne Al-Gaylanijeve predaje, koje su prenijeli njegovi sinovi. Pored djela koja je napisao Al-Gaylani, ovo poglavlje tretira i tekstove napisane o njemu, sabrane predaje i životopise. Zanimljivo je spomenuti da je Al-Gaylanijevo predavanje *Futuhu l-Gayb (Otvorenja skrivenog)* prevedeno jednom na njemački i dva puta na engleski jezik. Prvo objavljeno djelo o Al-Gaylaniju na našem jeziku pojavilo se 1969. godine, kada je Fejzullah Hadžibajrić preveo njegovu oporuku, pod naslovom *Hazreti Abdul-Kadir Gejlaniijina oporuka sinu*, koju Samir Beglerović u cijelosti donosi u sklopu Apendixa. Tu se navode naslovi svih djela prevedenih na naš jezik, kao i imena prevodilaca.

Odmah nakon uvođenja u Al-Gaylanijevo djelo, Samir Beglerović pažnju skreće na njegov intelektualni doprinos teološkoj

nauci. Stoga je četvrtom poglavlju dat znakovit naslov: *Nauk*. Ono je podijeljeno u četiri cjeline: *iman, islam, ihsan* i *iqan*, shodno složenosti Al-Gaylanijeva teološkog nauka koji se ogleda kroz četiri dimenzije: vjerovanje (*al-iman*), obredoslovlje (*al-islam*), učenje o duhovnom ozbiljenju (*al-ihsan*), dostizanje stepena ubijeđenosti (*al-iqan*). O složenosti Al-Gaylanijeva teološkog nauka govori i činjenica da je Samir Beglerović najviše prostora u svojoj disertaciji posvetio tom poglavlju. Dok o vjerovanju i obredoslovlju piše sažeto, Samir Beglerović *ihsanu*, odnosno dimenzijama ljudske duše, koja na svome *seyri suluku* prolazi kroz faze usavršavanja, posvećuje mnogo više pažnje. On na veoma slikovit način predstavlja osobine svake od sedam duša, o čijem stanju Allah, dž. š., govori u Kur'anu časnom. Prva je *duša sklona zlu*, čovjekov najveći neprijatelj, jer je karakteriziraju niske pobude. Ljudi s takvom dušom kvalificiraju se kao škrti, neuki, pohlepni, oholi i zavidni. Njima Al-Gaylani preporučuje manje spavanja i manje hrane, a mnogo više zikra uz učenje osnova iz vjerske prakse, kako bi se duša spasila. Druga je *duša koja sebe kori*, zadobivši vidljive znakove poboljšanja, na osnovama zbog kojih uspijeva život usklađivati

s Kur'anom i sunnetom. Za što bolji uspjeh preporučuje se manje druženja s ljudima, kako bi se pobijedilo samoljublje i samopokazivanje. *Nadahnutu duša* jeste ona kojoj Allah podaruje mogućnost da shvati razliku između dobra i zla. Osoba s takvom dušom sve je odmornija i zadovoljnija, a lice joj se ozari prilikom spominjanja Allaha. Darežljivost, znanje, blagost i podnošenje uznemiravanja neke su lijepe osobine takve duše. Četvrta je *smirena duša*, ponovno rođena, koja je sposobna spoznati zbilju stvari (*haqiqat*) i biti zadovoljna Božijom odredbom. Ako osoba svoju dušu održi na tom stepenu, Allah joj obećava lijepi Džennet. *Zadovoljna duša* peti je stepen *salikov*, kada on sebe žrtvuje zbog drugih, čineći svakome dobro iz ljubavi prema Stvoritelju i želje za ponovnim rođenjem na Ahiretu. Njegova se dova ne odbija, ali on zbog stida ni za što ne moli Allaha, jer dunjaluk nije njegov cilj. Šesti stepen jeste *duša kojom je Allah zadovoljan*, jer ona postiže duhovno iščeznuće (*fena*), a blagost zrači iz njena cijelog bića: *I On je tobom zadovoljan, pa uđi među robove Moje i uđi u u Džennet moj...* (Al-Fedžr, 28–30). Sedma je *savršena, čista duša*, koja postaje Božijim prijateljem, čiji je jedini cilj zadovoljstvo Gospodara. Toj postaji teško se prikučiti jer pripa-

da poslanicima. Ona je naslijeđe Poslanika, a. s., i treba je strpljivo čekati. U dijelu *Iqan-ubjeđenje*, govori se o *seyri suluku* i iskušenjima koja vjernik prolazi na tom putu. U tom svjetlu poručuje se: što je u čovjeka jača vjera, pogađat će ga jača kušnja; ako je vjera istinski stabilna, vjernik se neće obazirati na kušnje.

U dijelu *Derviški red kaderija* Samir Beglerović ističe da je izvorni naziv reda *qadirije*, ali je na našim prostorima uvriježen naziv *kaderije*, kako su govorili naši najveći mutesavvifi, kao što je bio Fejzullah Hadžibajrić. Razlozi vrlo brzog širenja reda bili su raznoliki, a među ostalim se ističe to što su njegove osnove postavljene na Kur'anu i sunnetu i što je sam osnivač mnogo radio na njegovu širenju i što je imao mnogobrojno potomstvo. Pad Bagdada u ruke Mongola ubrzao je spajanje Al-Gaylanijeve medrese i tekije u zajednički kompleks, a osnivačevo potomstvo širilo se po Siriji, Iraku i Egiptu. Insistiranje na druženju i pomaganju siromašnih jedan je od važnih razloga širenja reda. Kaderijski red postojao je i u arapskoj Španiji, a nakon progona muslimana s tih prostora, širio se i u sjevernoj Africi. Pružajući podršku ovom redu u XVI st., veliki osmanski sultan Sulejman Veličanstveni, naredio je obnovu

kompleksa džamije, medrese i tekije u Bagdadu.

U metodologiji rada kaderijskog derviškog reda autor ponovo pažnju usmjerava na neizostavni *seyri suluk* – duhovni put, te na osnovna načela u postizanju oslobođenja: oplemenjivanje duše; privremeno osamljivanje (*halwet*); povratak u život i preuzimanje zadataka; pomaganje drugima koje treba biti važnije od brige o vlastitoj porodici; upućivanje drugih; ponizno ponašanje; negovorenje o sebi; okretanje cijelog bića Uzvišenom, a odustajanje od ovoga svijeta. Razlog osamljivanja jeste želja za spašavanjem drugih stvorenja od zla svoje duše, a ne vlastiti spas od zla drugih stvorenja. Kada se to shvati i doživi, onda nema ničega stranog u tome korisnom ljudskom fenomenu. Poruka ovog reda jeste: “Usmrti svoju dušu, da bi ponovo oživjela.”

Na kraju knjige autor navodi osam dodataka (Appendix), a to su: *Poslanica o imenima Abdul Qadira*; *Poslanicu koju je izrekao svome sinu neposredno prije smrti*; natpisi na kaburu ‘Abdu Al-Qadira rukom prepisani od strane Fejzullah-efendije Hadžibajrića (nalaze se u arhivu Gazi Husrev-begove biblioteke); *Pismo Abdul Qadira kao objašnjenje konstantnih duhovnih napora (mudžaheda) i ukroćivanja duše*; tri kaside s prijevodom na bosanski jezik o Abdu al-Qadiru al-Gaylaniju.

Činjenica da djelo ‘*Abdu Al-Qadir Al-Gaylani i derviški red kaderija*’ krasi čak 952 podnožne napomene, uvjerava nas da se autor Samir Beglerović koristio impresivnim zbirom izvora. Nakon detaljnog iščitavanja djela, usuđujemo se toplo ga preporučiti čitaocima ♦

Šejla Mujić